

Doener met haar hart op de juiste plaats

Zeehonden-Lenie

Jaap Mulder & Willy Douma

Lenie 't Hart is bij jong en oud ongetwijfeld de meest bekende 'zoogdier-persoon' in Nederland. Al 23 jaar redt ze zeehonden van de dood. Haar opvangcentrum in Pieterburen is in die tijd uitgegroeid van twee badjes in de tuin tot een bedrijf met 23 mensen in dienst. Bovendien werken er veel vrijwilligers. De virusramp die enkele jaren geleden toesloeg in de Waddenzee maakte uitbreiding van het opvangcentrum noodzakelijk. Op 17 maart is deze prachtige nieuwbouw officieel geopend, een mooie aanleiding voor een gesprek.

Lenie 't Hart bij haar nieuwe buitenbassin.

Een groepje bezoekers bij het buitenbassin.

Op een mistige morgen rijden we naar het noorden van Groningen, waar het kleine dorpje Pieterburen ligt, dat inmiddels over de hele wereld bekend is door het werk van Lenie 't Hart. Een groot zeehond-uthangbord wijst de weg. Lenie laat ons trots alle nieuwe faciliteiten zien, waaronder zeven quarantaine-ruimtes, een laboratorium, een wasserette voor de eindeloze hoeveelheid werkkleding die hygiënisch werken nu eenmaal met zich meebrengt, een video-zaal met een gigantische wandschildering, een indrukwekkende machinekamer en de ruiten in de tentoonstellingshal waardoor het publiek de zeehonden onder water kan zien zwemmen. Haar werktafel biedt uitzicht op verschillende ruimten met zeehonden. In een serre praten we met haar, omringd door haar vier honden en twee katten.

Het begin

Hoe ben je in de zeehonden-opvang gerold, had je van jongs af aan al belangstelling voor de natuur?

Als kind zat ik altijd al bij de dijk, schelpjes zoeken en zo. Ik ben opgegroeid met de natuur om me heen. Altijd heb ik op mijn wandelingen met de honden een kijker bij me. Vorige week zag ik nog iets prachtigs: een buizerd vloog voor ons weg, en er kwam een

stuk papier naar beneden dwarrelen, dacht ik. Maar toen het de grond raakte bleek het een hermelijn in winterkleed, die snel wegrende en een hol indook.

De familie Wentzel is met de zeehonden-opvang begonnen, in 1960. Met veel vallen en opstaan werden jonge zeehonden, huilers, die hun moeder zijn kwijtgeraakt, in de tuin grootgebracht. Toen mevrouw Wentzel overleed, vroeg meneer Wentzel of ik het wilde overnemen. Ik was toen 28 jaar, en kon het mooi combineren met de zorg voor mijn zoon van vier jaar. In 1971 bouwden we twee badjes met een tegelplateau. Er was toen alleen in de zomer werk, er waren nog geen zieke zeehonden, alleen maar babies. Ook waren er toen nog geen grijze zeehonden. In 1978 werd het nodig om dieren binnen te huisvesten, omdat ze steeds zieker binnenkwamen en langer moesten blijven. Uit een grote aktie van het Wereldna-

tuurfonds ("Geef om de natuur") en subsidies van de overheid is toen de bouw van het eerste centrum betaald. Later is er steeds weer bijgebouwd.

Hoe kwam je aan het geld om de 'bedrijfskosten' te betalen?

Al snel heb ik er een stichting van gemaakt, met een eigen bestuur, om privé en bedrijf goed gescheiden te houden.

In de loop van de jaren konden we 8000 donateurs werven, maar dat was niet genoeg. Een groot reclamebureau meldde zich onverwachts met het aanbod van een gratis werfaktie, en momenteel hebben we 43.000 donateurs. Daarvan is het centrum vrijwel geheel afhankelijk, naast een vaste bijdrage van het ministerie (LNV) en losse giften, bijvoorbeeld van het bedrijfsleven.

Vind je die afhankelijkheid van donateurs niet een groot risico?

Nee, maar je moet er natuurlijk wel aan blijven werken. En ons lot hangt gelukkig niet af van de grillen van subsidiegevers. Ik zie wel het probleem opdoemen dat alleen de grote clubs, zoals Natuurmonumenten en Greenpeace, de steeds duurder wordende wervingsakties voor donateurs kunnen bekostigen. Wij zullen ons daarom vooral op de huidige donateurs richten en de 200.000 bezoekers die hier jaarlijks komen.

Donateurs bieden we maar één keer per jaar een dun krantje, het geld wordt vooral besteed aan de zeehondenopvang. Verder zijn we eigenlijk altijd open voor het publiek, we hebben geen openingstijden en we heffen geen entree. Maar we bieden geen speciaal vertier. Ik ben ook falikant tegen het in gevangenschap houden van dieren om het publiek iets te kunnen laten zien. Dat doen we beslist niet. In andersoortige opvangcentra gebeurt dat soms wel, dat vindt men nodig voor het publiek, maar ook voor de inkomsten: men kan entree heffen. Vaak houdt men dan dieren vast die 'niet meer terug kunnen' in de natuur, maar ik vind dat je zulke dieren moet afmaken, daar ben ik heel hard in. Geen nieuwe dierentuinen erbij.

Olieramp bij Shetland

Julie zijn onlangs in actie gekomen om praktische hulp te bieden in Shetland, na de olieramp. Hoe is dat verlopen?

Zodra we dinsdagochtend op de radio hoorden dat er een tanker op drift was gingen we ons praktisch voorbereiden.

Wij zijn het enige opvangcentrum dat daarvoor de mogelijkheden heeft. Toen de tanker 's middags was vastgelopen op de kust belde ik de mensen die er onmiddellijk heen zouden kunnen, een ervaren 'redder' die de risico's kent en een dierenarts. Woensdagmiddag om twee uur waren ze ter plaatse met al hun bagage, en om vier uur was de eerste zeehond opgevangen. Later stuurden we ook zeehondenverzorgsters. Gelukkig was daar een 'basis', een mevrouw die een eenvoudig opvangcentrumpje voor zeehonden dreef op honderd mijl van de ramp, maar het nooit in haar eentje aan had gekund. Tot nu toe zijn zo'n dertig zeehonden geholpen en deels elders weer losgelaten. De dieren worden ziek doordat ze de olie binnenkrijgen die via het bloed hun hersens aantast. Alle vis verdwijnt uit de omgeving, er is dus geen voedsel meer. Door de opvang van zeehonden ter plekke had de berichtgeving over de ramp veel meer effect dan zonder. Zelfs de National Geographic is langsgelkomen voor een reportage. Ik vind dat je de slachtoffers van zulke rampen, ook de vogels, ter plekke moet opvangen, omdat je dan ook educatieve aspecten het beste kunt uitbuiten, en de plaatselijke bevolking kunt inschakelen. Toch heeft deze vorm van noodopvang wel risico's. Twee van mijn medewerkers hebben enkele dagen in het ziekenhuis gelegen met geïnfecteerde bijtewonden. Hier in Pieterburen kunnen we veel hygiënischer werken.

In een krantenbericht las ik dat je voor dit soort zaken een mobiel opvangcentrum wilt hebben.

Dat heb ik intussen al. Naar aanleiding van dat bericht kwam er direct een telefoontje waarin het geld ervoor aangeboden werd, en vlak erop een aanbod van een tweedehands exemplaar. Het gaat om een container die aan de beide lange zijkanen kan worden uitgeklapt en dan 42 vierkante meter ruimte biedt. Binnenkort wordt hij naar ons eigen inzicht ingericht. We hebben nu natuurlijk alweer het idee dat we er eigenlijk nog een paar méér nodig hebben, bijvoorbeeld voor ons werk aan de monniksrob in de Middellandse Zee.

Bedrijf

In de afgelopen jaren is het opvangcentrum een groot bedrijf geworden. Voel je je niet alleen nog maar 'directeur', of heb je

Jonge grijze zeehond in de quarantainerruimte.

nog kontakt met het eigenlijke werk, de zeehonden-opvang?

Daarom heb ik nu zo'n mobiele unit, dan ga ik weer alleen op stap... Nee, uiteraard is veel van mijn werk puur organisatorisch. Maar ook het opleiden van de mensen die in het buitenland iets dergelijks willen gaan doen hoort erbij, en van de mensen die overal langs onze kust paraat zijn om eerste hulp aan zeehonden te verlenen. Gelukkig voer ik nog wel vaak de zeehonden. We zoeken nu naar een manager, een directeur naast mij. Ik ben zelf geen manager, ik ben een doener.

Zeehondenopvang wordt wel gezien als lapwerk. Moet je niet veel meer werken aan de omstandigheden die al die zieke zeehonden veroorzaken?

Wij zijn geen actiegroep, dat laten we aan Greenpeace en de Waddenvereniging over. Wat wij doen is de bewijsovervoering. Daarvoor heb ik, gesteund door

mijn wetenschappelijke adviescommissie en mijn geneeskundige adviescommissie enkele wetenschappers aangesteld. Eén van die wetenschappers, Ilona Visser, promoveerde in januari op het zeehonden-virus. Op dit moment werken 'mijn' wetenschappers aan de invloed van milieuvervuiling op het immuunsysteem van de zeehonden. Daarin werken het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek te Texel, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne in Bilthoven en wij samen. Voor dat onderzoek verblijven hier twee groepen jonge grijze zeehonden, uit Schotland; de ene groep krijgt 'vervuilde' vis uit de Oostzee, de andere 'schone' uit de Atlantische oceaan.

Ik hoop door deze proef zoveel publiciteit te krijgen dat uiteindelijk de situatie voor de zeehonden verbetert. Voor

mijzelf is het duidelijk dat er iets grondig mis is, als ik alle zeven quarantaine-ruimten hard nodig heb om zieke dieren op te vangen, maar om anderen te overtuigen van de ernst van de situatie heb ik harde, wetenschappelijke bewijzen nodig. Anders nemen ze mij niet serieus: 'die knuffelt met zeehonden' hoor je dan.

Vind je eigenlijk niet dat wetenschappelijk onderzoek een taak van de overheid is?
Natuurlijk, maar ik zie meer en meer dat de overheid er geen geld voor over heeft, dat is geen goede ontwikkeling. Particuliere organisaties zoals wij worden gedwongen steeds meer wetenschappelijk onderzoek te doen.

Beschouw je jezelf nu meer als dierenbeschermster of meer als natuurbeschermster?
Ik ben beide. Ik hou van de zeehonden, dat is nummer één. Komt er een zeehond binnen, dan vind ik dat we er alles aan moeten doen om hem er bovenop te helpen. Wij hebben die ellende veroorzaakt, dan moeten wij er ook wat aan doen. Het is in de mode om te denken: laat maar gaan, die dieren passen zich wel aan aan de milieuvervuiling. Daar geloof ik absoluut niets van.

Via mijn wetenschappelijk onderzoek ben ik natuurbeschermster. Dat kan ik niet doen zonder de opvang, die levert het materiaal voor het onderzoek. In het begin werd gezegd, dat die opvang absoluut niet belangrijk was voor het instandhouden van de populatie, maar inmiddels heeft één op de drie zeehonden in het Nederlandse deel van de Waddenzee zijn leven te danken aan 'Pieterburen'. Per jaar zetten we zo'n vijftig, zestig zeehonden terug in de Waddenzee, maar daarmee red je de populatie uiteindelijk niet. Wél kunnen we door middel van de opvang onderzoeken waardóór er nu zoveel zieke zeehonden zijn, en dus via onderzoek aan het behoud van de populatie werken. Ook is de zeehond belangrijk als symbool, gebruikt door actiegroepen en zo. Als er geen zeehonden meer zijn, met welk aansprekend dier moet je dan aandacht voor de Waddenzee trekken? De problemen voor de Waddenzee worden alleen maar groter.

Wat moet er nog gebeuren?

De opvang en het onderzoek van alle zeezoogdieren (zeehonden, bruinvissen, dolfinen) moeten beter gecoördineerd

worden, waarbij een kennisbank moet worden opgebouwd. Ook zouden voor de opvang van zeezoogdieren en zeevogels bij een olieramp 'noodhospitalen' ingezet moeten gaan worden. Ik denk wel eens dat elk land of groepje landen een rampenplan voor dieren moet maken, waarbij zo'n mobiel noodhospitaal beschikbaar is.

Er zijn gevaarlijke ontwikkelingen die tegengegaan moeten worden, de visserij krijgt bijna het beheer over de Waddenzee. Er dreigen weer gasboringen. Ik maak me echt zorgen. De natuur gaat weer lijden onder de economie.

Persoonlijk wil ik nog een Europees netwerk voor rampen opbouwen. Ook zou ik meer aan de monniksrob willen doen, door middel van een netwerk van eerstehulp-mensen in de verschillende landen rond de Middellandse zee, met behulp van een paar mobiele opvangcentra, als een soort artsen zonder grenzen. Voorlichting aan de mensen, aan de vissers vooral, die het voedsel van de zeehonden wegvangen en hen soms uit overwegingen van concurrentie doden, is daarbij heel belangrijk. Daarom moet je de opvang ook ter plaatse doen. Je moet de vissers van de robben leren houden. Een foto van een visser met een zeehond op zijn arm is heel Griekenland doorgegaan, met opschrift 'Zo kan het ook'.

Tenslotte: wat is de leukste tijd om het opvangcentrum te bezoeken?

Altijd. Maar in december-januari zijn er de witte babies van de grijze zeehond, en in juli-augustus de babies van de gewone zeehond. Verwacht hier overigens geen circus. Er gebeurt niets speciaals om het publiek te vermaken. De zeehonden worden bijvoorbeeld niet uit de hand gevoerd, en doen geen kunstjes. Men kan hier rondkijken, een verhaal horen en dat is het. Het gaat hier niet om de mens, het gaat om de zeehond.

Zeehondencreche Pieterburen,
Hoofdstraat 94a, 9968 AG Pieterburen,
05952-285. Postbank 3673095.